Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Kód ITMS: 26130130051 číslo zmluvy: OPV/24/2011

Metodicko – pedagogické centrum

Národný projekt

VZDELÁVANÍM PEDAGOGICKÝCH ZAMESTNANCOV K INKLÚZII MARGINALIZOVANÝCH RÓMSKYCH KOMUNÍT

Elena Vaculčiaková

Povesti vo vyučovaní

2014

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11, 850 01 Bratislava
Autor UZ: <PaedDr., Mgr., Elena Vaculčiaková>
Kontakt na autora UZ: <ZŠ Telgárt, 976 73 Telgárt 68, zs.telgart@centrum.sk >
Názov: <Povesti vo vyučovaní>
Rok vytvorenia: <2014>
Oponentský posudok vypracoval: <Mgr. Marta Klajbanová>
ISBN 978-80-565-0973-9

Tento učebný zdroj bol vytvorený z prostriedkov projektu Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunít. Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov Európskej únie.

Text neprešiel štylistickou ani grafickou úpravou.

Obsah:

1. Povesť o troch prútoch
2. Prečo je mesto Svätý Jur pri Bratislave
3. Johankine slzy
4. Skamenená mladucha
5. Kráľ Matej a sedliak
6. Jánošíkova výzbroj
7. Jánošík a chudobná žena
8. Panská hostina
9. Kráľ Matej na dereši
10. O pravde

Povesť O troch prútoch

O kráľovi Svätoplukovi sa na Slovensku napísalo veľa povestí, jednou z najznámejších je povesť O troch prútoch.

Kráľ Svätopluk mal troch synov, ktorí sa neustále medzi sebou škriepili, kto bude vládnuť v krajine po smrti otca. Bývalo zvykom, že vladárom sa stal vždy najstarší syn. Synovia kráľa Svätopluka však chceli vládnuť všetci.

Keď kráľ ležal na smrteľnej posteli, dal si ešte naposledy zavolať svojich synov. Povesť hovorí, že im prikázal priniesť tri prúty. Otec podal viazaničku prútov najstaršiemu synovi a povedal mu, aby ju zlomil. Ten sa pokúšal, ale viazanicu prútov sa mu zlomiť nepodarilo. Potom podal kráľ viazanicu strednému synovi, ani jemu sa to však nepodarilo. Dokonca ani najmladší nemal dosť síl, aby prúty zlomil. Potom starý kráľ zobral viazanicu a prúty rozdelil. Každému synovi dal jeden. Synovia teraz poľahky prúty polámali. Vtedy im otec podľa povesti povedal: „Synovia moji, ak budete žiť svorne a vzájomne si budete pomáhať, budete silní a nijaký nepriateľ vás nepremôže. Tak, ako ste ani vy nemohli zlomiť tie tri prúty, keď boli zviazané spolu. Ak však budete nesvorní, budete sa hádať a ríšu si podelíte na kúsky, nepriateľ vás poľahky ako ten prút premôže a vy zahyniete.“ Bratia sa po týchto múdrych slovách zmierili a kráľ Svätopluk odovzdal moc nad ..... ríšou do rúk najstaršieho syna.

1. Nad akou ríšou Svätopluk vládol sa dozvieš, ak vyriešiš tajničku.

1. Štyri rohy, žiadne nohy, chodí to, stojí to.
2. Čo môže byť aj v prázdnom vrecku ?
3. Sedí babka guľatá, má sto sukieň zo zlata, keď ju raz vyzliecť skúsiš, rozplakať sa pritom musíš.
4. Biele zrnká Marika sype do pohárika. Chutnejšia je káva, čaj. Jazyk mľaská, aj ajaj.
5. Veľmi chutná, hnedá, sladká, čo ju jazyk v ústach hladká a maškrtník stále hľadá. Jaj, veď je to ...
6. V mene skrýva AUTO, nehrá šach a dáva MAT, keď máš správne mince, osoh z neho môžeš mať.
7. Trošku vody, k tomu zem a volá to: „Nechoď sem!“
8. Po koľajach beží, cinká, celým mestom je jej linka. V Bratislave nášho strýčka vezie rýchlo ...

9. Nie je to rieka, a predsa to plynie.

10. Každý večer na nebi ako taká lampička rozžiari sa do noci svetlom každá ...

11. Nohy má lopaty, zobák má rohatý, páperové šaty. Vo vode sa mága a hovorí: „Gágá!“

12. Visí pani bez slovka, žiari ani žiarovka

13. Rád sa kúpe v striebre, zlate, lozí dierkou na kabáte

14. Má pätoro duší. Štyri letia o dušu, piata v kufri čuší.

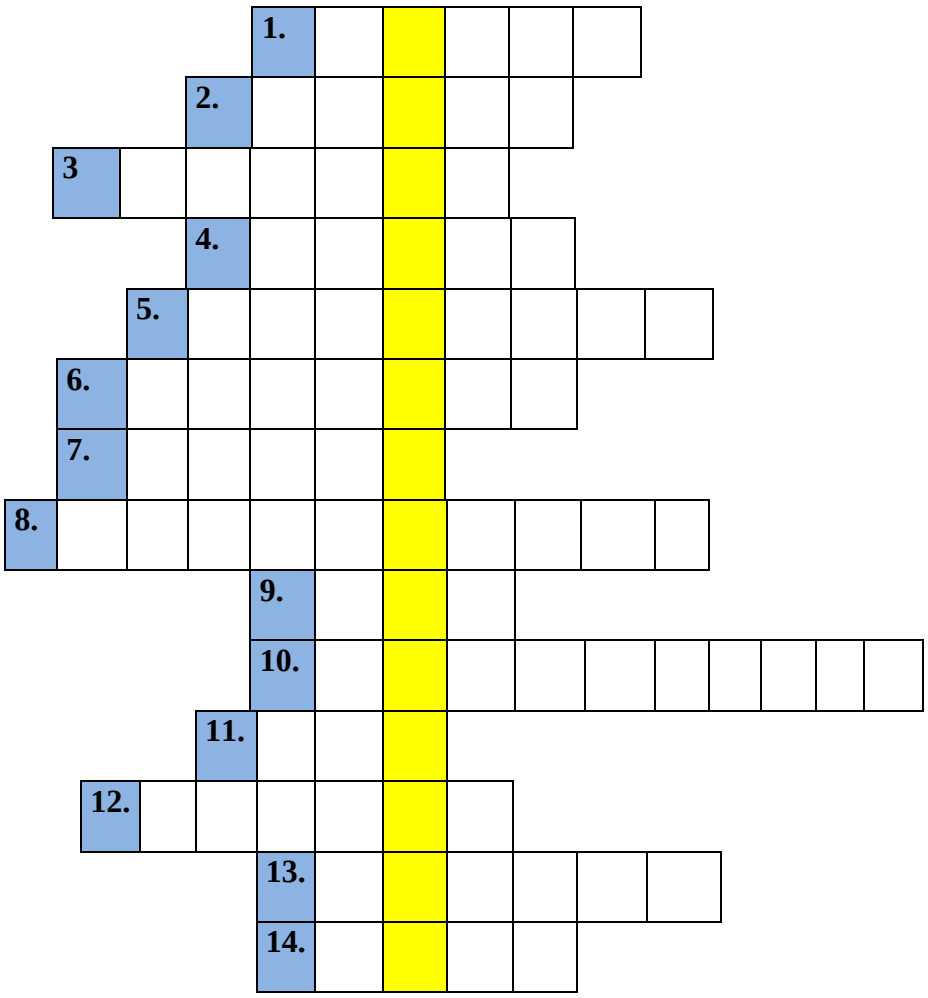

2. Odpovedz na otázky.

- Koľko synov mal Svätopluk?
- Prečo si ich k sebe zavolal?
- Komu nakoniec odovzdal moc nad ríšou?
- V čom spočívala Svätoplukova múdrosť ?
- Ako by si vyriešil problém s mocou v ríši ty?

3. Daj do správneho tvaru z textu poprehadzované slová .

stanajrší - ....., milzlo. - ....., tyrúp - .....

ničzaviaka - ....., šlipikrie - ....., nejteľsmr - .....

4. Ktoré vlastnosti mal podľa teba Svätopluk ? Priraď ich k nemu šípkou.

láskavosť

vypočítavosť

múdrosť

lenivosť

dôvtipnosť

šikovnosť

vynaliezavosť

závisť

nenávisť

úprimnosť

pracovitosť

Prečo je mesto Svätý Jur pri Bratislave

V dávnych časoch vládol na Bratislavskom hrade knieža. V krajine vtedy žil aj trojhlavý drak, ktorý pustošil svoje okolie. Nenašiel sa žiaden junák, ktorý by sa vybral bojovať proti nemu, aj keď knieža vyhlásil, že mu dá za ženu jednu z dcér.

Jedného dňa sa vybral za drakom starý pustovník, aby sa s ním porozprával, prečo tak pustoší krajinu. Drak mu povedal, že ak mu ľudia vždy na jar, keď sa hladný prebúdza, pripravia jednu dievčinu, dá im pokoj. Pustovník to oznámil kniežaťu. Každý rok potom hádzali žreb, na ktoré dievča padol, to muselo ísť k drakovi. Pustovník vždy vyryl meno každého dievčaťa do kameňa. Keď tam už bolo 11 mien, prišiel rad na kniežaciu dcéru Dúbravku.

Keď sa dievča blížilo k drakovi, ukázal sa v diaľke jazdec , bol to rytier v brnení. Rytier sa pýtal, prečo všetci plačú a kde ide dievča. Vysvetlili mu, že všetkých 11 mien na kameni patrí dievčatám, ktoré museli odovzdať drakovi a teraz je na rade Dúbravka. Rytier to nechcel dopustiť a šiel za drakom. Rytier zasiahol draka kopijou, ktorá mu preťala jednu hlavu. Drak

vychrlil oheň. Rytier sa nebál a preťal mu kopijou aj druhú hlavu. Plameň draka zasiahol rytierove brnenie a spálil mu plášť. Rytier ale prebodol aj poslednú hlavu a tak zvíťazil nad drakom a oslobodil Dúbravku. Knieža dal rytierovi svoju dcéru Dúbravku za ženu. Jeho meno bolo .... nechcel pol kráľovstva, ktoré mu knieža ponúkal, preto knieža založil na jeho počesť mesto Jur.

Mesto Svätý Jur do dnešných časov nesie meno rytiera ..... . Na nádvorí Primaciálneho paláca v Bratislave stojí fontána rytiera ..... , ktorý premohol draka. Z papule draka strieka namiesto ohňa voda. Do kameňa pustovník vytesal deň 24.apríl ako deň ..... . V tento deň podľa povesti rytier ožije, zvrtne sa na svojom koni a pokloní sa obyvateľom.

1. **Z textu povesti sa vytratilo meno rytiera, ktorý zvíťazil nad drakom. Ak pod každý obrázok napíšeš správne písmenko, zistíš jeho meno. Meno doplň do textu.**

U	R	J	A

2. **Odpovedz na otázky.**

- Koľko dievčat drak zjedol?
- Ako sa volala dcéra kniežaťa?
- Akú úlohu zohral pustovník v povesti?
- V akej súvislosti sa v povesti spomína kameň?
- Akým spôsobom určovali ktoré dievča má ísť k drakovi?
- Zachoval sa rytier správne?

- Veríš tomu, že rytier 24. apríla každý rok ožije a pokloní sa obyvateľom?
- Ako by si ty pomenoval mesto Svätý Jur?

3. Napíš slová s opačným významom / antonymá/

nenašiel_____ starý _____

posledný _____ dopustiť _____

zvíťaziť _____ dopustiť _____

ožije _____ tvrdý_____

4. V osemsmerovke nájdi nasledujúce názvy miest Slovenska.

BREZNO, ZVOLEN, LUČENEC, KOŠICE, MARTIN, TRNAVA, PREŠOV, VYHNE, SEREĎ, ČÍŽ

N	**O**	**B**	**R**	**E**	**Z**	**N**	**O**
T	**R**	**N**	**A**	**V**	**A**	**M**	**L**
Č	**Í**	**Ž**	**O**	**S**	**P**	**A**	**U**
K	**L**	**L**	**E**	**R**	**O**	**R**	**Č**
M	**E**	**R**	**E**	**Z**	**T**	**T**	**E**
N	**E**	**Š**	**V**	**K**	**E**	**I**	**N**
Ď	**O**	**L**	**V**	**Y**	**H**	**N**	**E**
V	**K**	**O**	**Š**	**I**	**C**	**E**	**E**

5. Čítaj, ako čítal škriatok. Zanechal iba návod. Čo prečítaš, napíš.

V	**K**	**R**	**M**	**Ž**	**I**	**L**	**O**	**L**	**A**	**V**	**L**	**C**
E	**N**	**A**	**K**	**E**	**L**	**T**	**A**	**H**	**O**	**Ý**	**I**	**K**
Z	**T**	**J**	**I**	**N**	**P**	**R**	**O**	**J**	**N**	**D**	**R**	**A**

.....

Johankine slzy

V časoch, keď sa na území hornotrenčianskej stolice objavili Turci, žila v Hlbokom dcéra bohatého gazdu Johanka. Pekné to bolo dievča, aj šikovné, aj do tanca, malo len jednu chybu: každému pytačovi dalo košom. Johanka chcela iba takého, čo by jej do dvora vrané kone priviedol a k otcovým roliam úrodné grunty pridal. Ibaže Hlboké rodilo chudobných mládencov. Za takými sa Johanka nerada obracala, aj keď nejeden z nich na nej oči nechal.

Voda plynula dolu Váhom a jej vysnívaný neprichádzal. Ostala by milá Johanka na ocot, keby tam neboli Turci. Usadili sa v doline nad Hlbokým. Každý sa ich bál. Johanka si však povedala, že aj s čertom sa dá tancovať. Turecký bej mal totiž syna. Johanka bola veľmi zvedavá, čo Turci za dedinou robia. Raz večer, keď sa zmrákalo, vykradla sa von a spoza kríkov pozorovala Turkov. Zbadala beja, ako sa opiera o vyšívané vankúše a popíja víno zo zlatého pohára. Jeho syn sedel pri ňom. Aj keď bol Turek, nebol to chlapec na zahodenie! Nohy mal bystré ako jeleň, v chrbte silu medveďa a v rukách presnosť jastrabieho úderu. „To bude muž pre mňa!“ povedala Johanka. „Odvedie ma do Carihradu, kde je viac palácov ako maku v našej záhrade.“ Na druhý deň rozkázala matke, aby jej pripravila najkrajšie šaty z truhlice. Zaplietla si do vrkoča niekoľko farebných stužiek, obula kordovánové čižmičky a vybrala sa tam, kde táborilo vojsko tureckého beja. Prvý ju uzrel bejov syn. Hneď mu padla do oka. Pozval ju pred svoj stan. Tam ju posadil na turecké vankúše a nalial jej víno do pohára. Do dlhej noci jej rozprával o krásach Carihradu. Ona mu zas prezradila, že už dlho čaká na takého, ako je on, a že sa rada stane jeho ženou .Čože by som robil so ženou, čo ani Mohameda nepozná! zasmial sa v duchu bejov syn. Keďže sa mu však dievča zaliečalo, sľúbil jej, že si ju vezme za manželku.

Johanka za ním chodila deň čo deň. Po dvoch týždňoch bejov syn spravil svadbu po turecky, bez kňaza a kostola. ..... . Ešte v tú hodinu sa vybrala povedať radostnú novinu svojmu milému. Aké veľké bolo jej prekvapenie, keď došla do doliny, kde predtým táborilo turecké vojsko. Po bejovi a jeho synovi nezostala ani stopa. Nešťastná Johanka sa vybrala hľadať neverného milého. Zamierila k horám. Keďže však bola zvyknutá len na zábavu a tanec, čoskoro ju opustili sily. Keď došla na najvyšší kopec, sadla si na zem a začala plakať. Jej žiaľ bol hlboký a srdce tvrdlo, akoby bolo z kameňa. Najprv si myslela, že ju to iba bolesť premáha. Potom však s hrôzou zistila, že sa s ňou deje čosi čudné. Nebol to iba pocit… Skutočne sa premieňala na kameň! Najprv len srdce, potom celé telo. Napokon skamenel aj vrch, na ktorom sedela. Len slzy z očí ďalej tiekli. Zmenili sa na tenký prameň vody, čo padal zo skál dole.

1. **Škriatok v poplietol v texte vetu. Jej slová napísal do tabuľky. Veta ukrýva dôležitú informáciu. Ak vieš čítať v smere šípky, dozvieš sa ju. Tetu doplň do textu.**

P	L	D	T	Ň	O	K	S	A,	A	I
O	Š	V	Ý	O	H	A	T	Ž	K	E
Ď	Í	O	Ž	CH	A	Z	I	E	Á	Ť
A	CH	CH	D	J	N	I	L	Č	D	A.

2. **Odpovedz na otázky .**

- Na akom území žila Johanka?
- Na akého pytača čakala?
- Aká rieka je spomenutá v texte?
- Čo sa Johanke na synovi tureckého beja zapáčilo?
- Porozprávaj, ako sa Johanka vyparádila keď išla za Turkom?
- Prečo išla Johanka zháňať svojho milého?
- Prečo ju skoro sily opustili?
- Prečo Johanka napokon skamenela?

3. **Vyhľadaj v texte vetu, ktorá prezrádza Turkové nečestné úmysly s Johankou. Napíš ju.**

.....

4. **Doplň prirovnania z textu.**

Nohy mal bystré ako ..... . V chrbte mal silu ako ..... . V rukách mal presnosť ako ..... . V Carihrade bude viac palácov ako ..... . jej srdce tvrdlo, akoby bolo z ....

5. **Carihrad sa v minulosti volal aj Konštantínopol. Ako sa volá dnes zistíš, keď vyriešiš doplňovačku v ktorej sú ukryté slova z textu.**

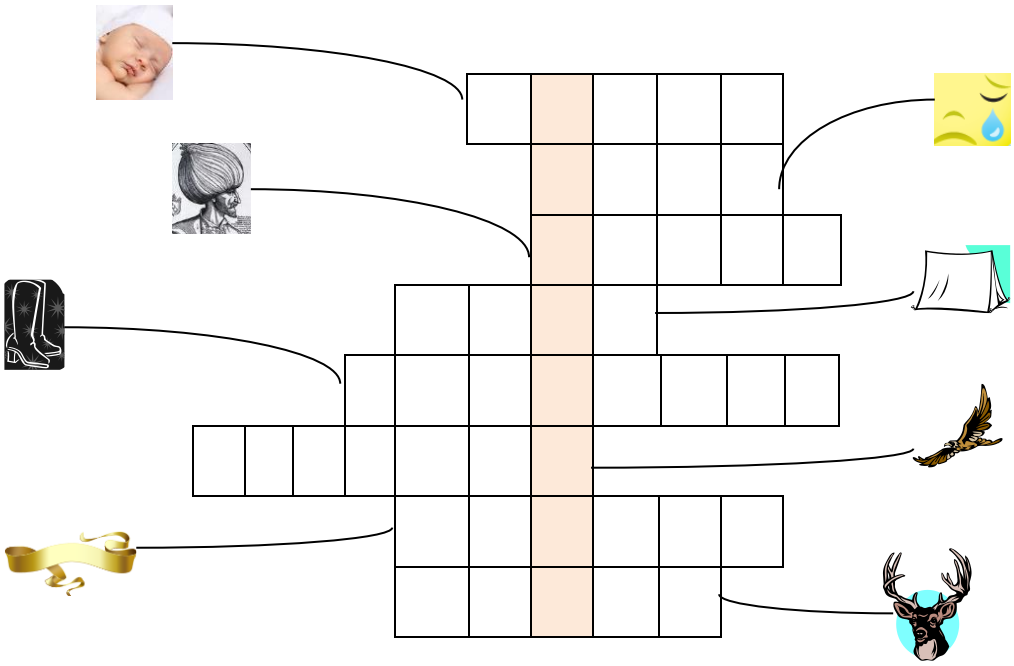

.....

Skamenená mladucha

Na Liptovskom zámku kedysi dávno býval bohatý pán hradu s jedným mladým synom. I stalo sa, že mladý dedič hradu zaľúbil sa do krásnej devy rodu roľníckeho a prisahal jej večnú, vernú lásku. Keď sa otec o tom dozvedel, hrozil mu, že ho vydedí, a nútil ho, aby devu nechal a sebe rovnú si vzal. Syn nemohol náporu otcovskému odolať, zasnúbil sa s inou a prísahu zrušil.

Keď medzitým hlučná svadba mladému neverníkovi na zámku sa konala a hostia sa veselo zabávali, o polnoci sklamaná deva v zúfalstve vyšla – nesúc na rukách i malé dieťa – na zápoľu, aby do priepasti sa hodila, no nad nevinným dieťaťom horko zaplakala a natoľko v hanbe a smútku nad nevernosťou svojho milého sa rozžialila, že pomaly i s dieťaťom chladla a na tvrdý kameň sa obrátila.

Keď sa o tom, čo sa stalo, hostia dozvedeli, že tam deva i s dieťaťom na rukách skamenená stojí, všetci rozplašení domov sa pobrali. Hudba stíchla a zámok prázdny zostal, lebo i slovu neverný mladoženích na večné veky zmizol.

Ale mladucha až dodnes na tom istom mieste pri Liptovskom zámku stojí ľud si o nej toto báji.

1. **Odpovedz na otázky**
   - Na akom zámku žil bohatý pán so synom?
   - Počúvol syn svojho otca?
   - S kým sa zasnúbil?
   - Kde sa konala svadba?
   - Prečo deva neskočila do priepasti?
   - Myslíš si, že sa syn zachoval správne?
   - Kam asi neverný mladoženích zmizol?
2. **Zakrúžkuj slová, ktoré podľa teba najlepšie vystihujú povesť.**

   smutná, veselá, výstižná, zaujímavá, vtipná, strašidelná, poučná, nezrozumiteľná
3. **Vymyslí iný názov povesti.**

   .....
4. **K slovám napíš slová rovnakého významu / synonymá/.**

otec - ..... svadba - .....

dieťatko - ..... priepasť - .....

mladucha - ..... mladoženích - .....

5. **Porovnaj život bohatého pána hradu s človekom v súčasnosti**

	hradný pán	človek v súčasnosti
Bývanie		
Odev		
Doprava		
Pracovné nástroje		
Stravovanie		

6. **Aký bol otec mladoženícha? Vlastnosti priraď šípkou.**

vypočítavý

nechápavý

šťastný

láskavý

pozorný

úprimný

bezcitný

empatický

majetnícky

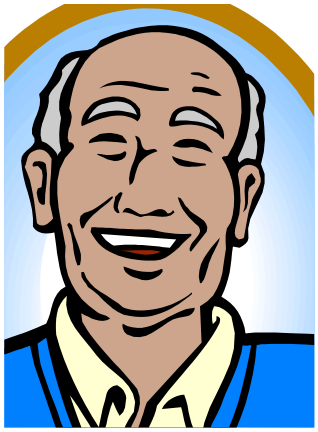

Kráľ Matej a sedliak

Ako putoval Matej , vidí sedliaka siať hrach. A ako tak sial, hovoril si sám sebe: „Ak príde, nebudem mať, ak nepríde, budem mať.“ A Matej kráľ to počul, dal mu jeden toliar a povedal, že kým jeho hlavu stokrát neuvidí, nikomu to nesmie povedať, lebo bude s ním zle. Matej dal potom povolať všelijakých hádačov a že ak to neuhádnu, budú o krk kratší. Keď to nikto nemohol uhádnuť, pýtal sa ho, kto mu to povedal. Vraj jeden sedliak. Zobrali sa a išli k tomu sedliakovi a pýtali sa ho, čo to má znamenať. Sedliak vytiahol toliar a povedal: „Keď mi dáte deväťdesiatdeväť takýchto, teda vám to poviem.“ Nemali toľko peňazí, ale voľajako si predsa pozbierali a dali mu ich. Potom išli domov a povedali kráľovi, čo to znamená. „Keď priletia ..... a vyzbierajú hrach, nebude mať, ale keď nepriletia, bude mať.“

Kráľ sa nahneval na sedliaka, prečo hádanku vyzradil. Išiel k nemu a pýtal sa ho, či sa nepamätá, ako mu povedal, že musí jeho hlavu stokrát vidieť, skôr než hádanku prezradí. Sedliak vytiahol toliar a vraj, čia je to hlava? „Moja,“ povedal Matej kráľ. „No teda takýchto ja mám sto,“ povedal sedliak, „na každú som sa pozrel a potom som im hádanku povedal.“

1. **V hádanke v texte chýba jedno slovo, ktoré ukrýva tajnička. Doplň ho do textu.**

1. Čo páli a nie je oheň?
2. Na ulici stojí dom. Deti píšu, kreslia v ňom. Ako zrnká z makovice vysypú sa do ulice.
3. Čo to v diaľke jasne svieti? To k nám zlatý oblak letí? Ide z neho teplučko.
4. Dve okienka vedľa seba. Vidieť cez ne, čo je treba – polia, lúky i kus neba. Medzi nimi mostík leží a okolo rámček beží.

5. Pozerám sa na kríčky. Na nich v strapcoch perličky. Kyselkavé, nie sú zlé. Egreše, či ..
6. Rada chodí včelám na med, ona sama má iba jed. „Ľudia pozor! Vaše nosy rady šteklia malé ...

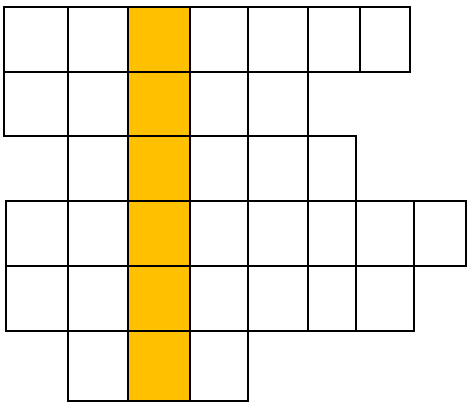

2. Odpovedz na otázky.

- Čo rozprával sedliak, keď ho počul kráľ Matej?
- Koľkokrát mal sedliak uvidieť hlavu Mateja aby mohol prehovoriť?
- Vysvetlí, čo znamená, byť o krk kratší.
- Splnil sedliak sľub, ktorý dal kráľovi?
- Myslíš si, že sa kráľ na sedliaka nahneval?
- Ako sa asi povesť skončila?

3. Popletené slová spoj so správnymi.

liadsek	toliar
daháči	Matej
rliato	sedliak
nipezea	hádači
teMja	hádanka
kandahá	peniaze

4. Vypíš z obrázku prvé písmeno slová.

.....

Jánošíkova výzbroj

Raz po dobrom obede ľahol si Jánošík pod jedľu. Ale skôr ako zaspal, prileteli na ňu tri víly. Radili sa, či nájdu junáka, ktorý by si zaslúžil ich poklady.

Prvá povedala, že má sekeru, čo na rozkaz sama rúbe. Druhá mala košeľu, v ktorej je každý neviditeľný. Tretia zasa opasok, ktorý dodá tomu, kto sa ním opáše, silu za dvanástich chlapov.

Zhodli sa, že o rok sa znovu zídu a povedia si, či niektorá takého junáka našla. A v tom zbadali Jánošíka, ktorý sa robil, že spí. Chceli ho vyprobovať, či naozaj mocne spí, a nakládli mu na brucho žeravých uhlíkov. Jánošík sa však neprezradil a skúšku vydržal. Víly boli spokojné, vzali svoje poklady a išli k jaskyni. Tri razy dupli pred ňou a povedali: „..... ,..... !“

Jaskyňa sa otvorila, víly poklady do nej schovali, jaskyňu zatvorili a odleteli preč. Jánošík dával na všetko dobrý pozor a urobil tak ako víly. Jaskyňa sa otvorila a Jánošík si z nej vybral poklady. A hneď ich aj vyskúšal.

Sekere rozkázal, aby zoťala najvyššiu jedľu, a hneď sa aj tak stalo. Potom proboval preskočiť vysoký strom, aj to sa mu podarilo. Len košeľu nemal kde vyprobovať, lebo tam nikoho nebolo. Vybral sa on na Kráľovu horu, kam chodievala Rajnohova družina. Keď sa všetci presvedčili, čo všetko Jánošík vie a akú má silu, prisahali mu vernosť a zvolili si ho za svojho vodcu.

1. **Odpovedz na otázky.**

- O akých troch pokladoch sa radili víly?
- Ako víly zisťovali, či Jánošík spí?
- Koľkokrát víly pred jaskyňou dupli?
- Ako sa Jánošík dostal do jaskyne?
- Ktoré poklady Jánošík oproboval?
- Ako asi Jánošík presvedčil družinu o svojej sile?

2. **Aby sa jaskyňa otvorila, víly vyriekli nejaké slová, ktoré sa s texte stratili. Ak pod každý obrázok napíšeš správne písmenko, zistíš aké to boli slová. Tie potom doplň do textu.**

S	K	A	L	O	T	V	R

			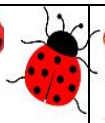								

.....

3. V poslednom odstavci povesti sa nachádza 10 podstatných mien, vypíš ich.

.....

.....

.....

4. K slovám napíš slová rovnakého významu / synonymá/.

junák ..... , jedľa .....,

poklad ....., spí .....,

zatvorili ....., vyprobovať .....,

žeravých ....., družina .....,

5. Utvor na slová vety, ktoré súvisia s Jánošíkom.

junák .....

sekera .....

silný .....

vodca .....

družina .....

vernosť .....

6. Doplň

žeravý ako ....., silný ako ....., vysoký ako.....

Jánošík a chudobná žena

V tom čase, keď Jánošík ešte chodil po horách a pomáhal slovenskému ľudu, nebolo zriedkavým prípadom, že ho naháňali hajdúsi, lebo pánov nešetril, ale zato tým viac obdarúval chudobných poddaných, ktorí robotovali celé dni na pánskom.

Stalo sa to v Palúdzke pri Liptovskom Mikuláši. Keď prišiel Jánošík z vysokých končiarov Tatier do dediny, niekto sa ulakomil na judášsky groš a utekal ho udať pánovi. Čoskoro sa zjavilo veľké množstvo hajdúchov a začali prezerať v dedine každý dom. Jánošík však nebol z tých ľudí , ktorí sa ľakajú pri závane vetra. Nemal sa čoho báť, veď bol najmocnejší v celej svojej družine a tiež nie nadarmo chodil toľko rokov do školy. Kdesi – čosi už bol v domčeku, kde bývala chudobná žena, ktorá bola veľmi čistotná a práve umývala dlážku.

Ženička sa trochu zľakla, ale keď zistila, že je to Jánošík, hneď bola ochotná ukryť ho v domčeku. Jánošík však nesúhlasil s tým, aby ho ukrývala, lebo keby ho našli pandúri u nej, istotne by trestu neušla. Všetko ostatné bolo dielom Jánošíkovej rýchlosti a šikovnosti. Na truhlici mala ženička rozložené svoje háby a Jánošík sa v okamihu do nich obliekol. Kľakol si na zem a začal veselo drhnúť.

Ani ten dom hajdúsi neobišli. Keď však nazreli do izby, uvideli iba dve ženy: jednu, ako usilovne drhne dlážku, a druhá, ako sa krúti okolo ohniska. A keď sa hajdúsi opýtali, či daktorá z nich nevidela Jánošíka, iba hlavami pokrútili. Hajdúsi prekutali celú dedinu, ale po obávanom zbojníkovi nenašli ani stopy. Museli sa vrátiť bez Jánošíka.

Len čo hajdúsi vytiahli päty z dediny, pustil sa Jánošík svojou cestou. Najprv však bohato obdaroval chudobnú ženičku, ktorej vďačil za svoju záchranu.

1. **Odpovedz na otázky**

- Koho a prečo obdarúval Jánošík?
- V akej dedine sa dej odohral?
- Prečo hajdúsi naháňali Jánošíka?
- Čo robila chudobná žena?
- Kde mala uložené háby, ktoré si Jánošík obliekol?
- Jedna žene umývala dlážku, čo robila tá druhá?

2. Stručne vysvetli.

❖ ulakomil sa na judášsky groš .....

❖ lákajú sa pri závane vetra .....

3. Aké vlastnosti mal podľa teba Jánošík ? Priraď ich šípkou.

šikovnosť

nerozhodnosť

pracovitosť

bystrosť

lenivosť

láskavosť

starostlivosť

štedrosť

lakomosť

vypočítavosť

4. Napíš slová s opačným významom / antonymá/

obdarúval....., robotovali .....,

chudobný ....., lakomý .....,

obliekol ....., rýchlosť .....,

5. Porovnaj život bohatých s chudobnými poddanými.

	bohatí	chudobní poddaný
Bývanie		
Odev		
Stravovanie		

6. Daj do správneho tvaru z textu poprehadzované slová .

dúsihaj....., borovalito ....., židrune .....,

nošíkJá....., ničžeka ....., nisohko .....,

Panská hostina

Raz sa stalo, že na jednom zámku pripravoval pán veľkú hostinu, na ktorú pozval okolitých zemanov a šľachticov. samozrejme, že k takej hostine potreboval veľa peňazí, veľa hydiny, vína a statku. Všetko museli mu dať jeho poddaní. Ráno zobudil ľudí v dedinke pod zámkom hlas bubna a bubeník im prečítal rozkaz zámockého pána. Z každého domu museli niečím prispieť, už či peniazmi, hydinou alebo vínom. Nastalo veľké bedákanie a plač, ale srdcia hajdúchov boli ako z kameňa. Vykonávali rozkaz svojho pána veľmi prísne.

V dedine nastal smútok, lebo sa stávalo veľmi často, že tento nešťastný ľud skladal svoje nádeje do teliatka alebo prasiatka, ktoré sa chystal predať na najbližšom jarmoku. Z utržených peňazí si čo – to prikúpiť do svojej chudobnej domácnosti.

Ale na pánskom zámku to bolo celkom ináč. Tam sám pán dozeral na práce. Všetky miestnosti sa museli len tak jagať od čistoty, ba občas nazrel i do kuchyne, kde sa usilovne zvŕtalo niekoľko kuchárov okolo kotlov a pecí. Konečne nastal deň veľkej hostiny. Pozvaní hostia sa začali pomaly schádzať. Priestranné miestnosti sa naplnili veselým smiechom, spevom, hudbou a vyberanou spoločnosťou. Keď už bola zábava v najlepšom prúde, ktosi spomenul Jánošíka, o ktorom sa nikdy nevedelo, kedy a kde sa zjaví.

Ale nebolo radno maľovať čerta na stenu, lebo pre Jánošíka nebolo prekážok. Ešte ani dobre nedozreli posledné slová, keď odrazu niekto od dverí zvolá: „Daj bohu ..... a mne .....!“

Nebol to veru nikto iný ako sám Jánošík. Celá spoločnosť sa začala prestrašene obzerať a hľadela sa zachrániť útekom cez okná. Ale zbytočné boli ich nádej, lebo pri každom okne stál jeden z Jánošíkovej družiny a v každej ruke držal po jednej pištoli. Kto chcel vyviaznuť so zdravou kožou, musel obetovať svoje dukáty. Jánošík neobišiel ani dámy, ktoré sa triasli od strachu a ukrývali sa za chrbty svojich gavalierov. Každá musela odovzdať svoje šperky do veľkého klobúka nášho zbojníka.

Zo zámku nešiel však Jánošík do hôr, ale dolu do dediny, kde obdaroval každého poddaného podľa toho, koľko musel dať na pánsku hostinu. Ešte dlho spomínali tí ľudia dobrých hôrnych chlapcov.

1. **Stručne vysvetli.**

Srdcia hajdúchov boli ako z kameňa .....

Ľud skladal nádeje do teliatka alebo prasiatka .....

Nebolo radno maľovať čerta na stenu .....

2. **Ktoré slová chýbajú v texte? Dozvieš sa ich, keď vylúštiš tajničku.**

1. Keď ho niet, všetci ho čakajú, a keď príde, utekajú.

2. Je bez viny – stojí v kútku, nemá žiaľ, a vždy je v smútku. Čmára na ňu Ľubo zrána, umýva ju zasa Hana..

3 Kým má listy svieže, na vetvách mu sedia ježe. Keď spadne jež na líčko, znesie hnedé vajíčko.

4.Žaluď na tom strome býva, čo ho spása sviňa divá. Pod ním rastie veľa húb. Je to jaseň, buk či ...

5. Nežije, a predsa chodí a človeka dobre vodí.

6. Chodí nad nami hore nohami.

7. Som aj v izbe, som aj von. Bezo mňa je slepý dom.

8. Korunu má, nie je kráľ, perie sťa by maľoval. Z chvosta krásny vejár spraví, napasie sa čerstvej trávy.

9. Peniaze a kopu listov nesie chlapík cestou istou. Prejde mesto, viesku, chotár. Noviny nám nesie ...

10. Kto to pláva v zátočine, v tej najväčšej hlbočine? Pláva sem a pláva tam, plutvou máva púpavám.

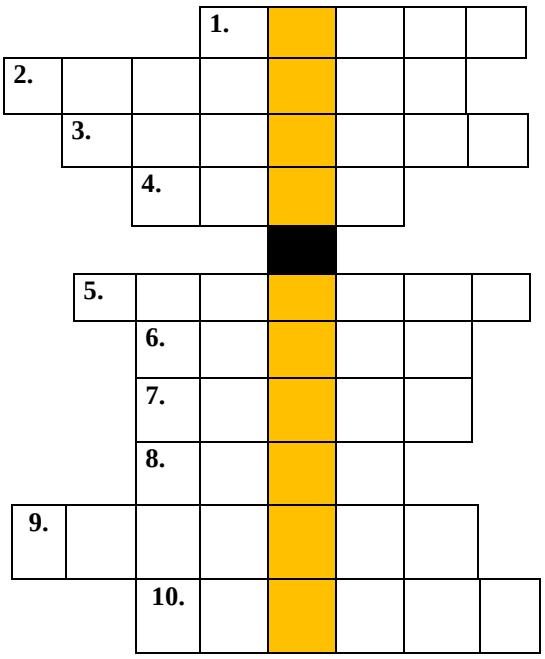

3. **Vysvetlí, čo znamená slovo gavalier?** .....

4. **Ktoré slová k sebe patria? Spoj šípkami.**

peniaze	bubon
chudobný	teliatko
bubeník	eurá
zvieratko	biedny
hudba	kotol
kuchár	spev

Kráľ Matej na dereši

Raz prišiel kráľ Matej večer k jednej chudobnej vdove na noc. Tá vdova mala ísť do pánskeho kaštieľa drevo rúbať. Pochodila celú dedinu, ale nikoho za seba nenašla. Kráľ Matej u nej nocoval a povedal, aby sa nebála, že on pôjde ráno za ňu drevo rúbať.

Slnko vychádzalo, už bolo vysoko, a Matej kráľ nevstával. Navarila vdova suchých halušiek na raňajky. Matej kráľ vstal, ale halušky nejedol, len si pýtal dajakú tupú sekeru. Žene nebolo treba hľadať, lebo ona sama ostrú nemala. I vzal kráľ Matej tú sekeru a odišiel. Keď prišiel do zámku, druhí ľudia už mali veľké kopy dreva narúbaného. Mal tupú sekeru a rúbať sa mu nechcelo. Robil fígle a ešte i druhých zabával. Hajdúch naňho kričal, aby rúbal, a šiel pánovi nažalovať, že nerúbe. Pán rozkázal vytiahnuť ho na dereš a vyrátať mu päťadvadsať.

Vytiahli ho na dereš a vyťali mu dvadsaťpäť. Potom odišiel preč, ale ukradomky napísal, že dnes tu dostal Matej kráľ dvadsaťpäť palíc. Pobral sa a odišiel poľnou cestou. Tam jeden roľník oral. Pýtal si od neho niečo na zajedenie. „Tam máš chleba i slaniny a napi sa aj vína.“ Matej kráľ sa poďakoval a povedal: „Neprejde ani pol hodiny, budú tadiaľto uháňať koče. Povedz, že si tu nikoho nevidel.“

Netrvalo ani pol hodiny, a už páni prišli. Pýtali sa roľníka, či nevidel takého a takého človeka. Povedal, že od rána orie, ale že nikto tadiaľ nešiel. Páni sa vrátili. Ale potom Matej kráľ zadržal súd. „Takto vy, páni, viete s chudobnými ľuďmi zaobchádzať? Keď chudobní ľudia nevládzu robiť, za to ich na dereši bijete?“

I potom tých pánov vyhnal von zo zámku a ten vdovec, čo vtedy oral na poli a zachránil ho, musel si vziať tú vdovu, čo Matej išiel za ňu drevo rúbať.

1. **Odpovedz na otázky.**

- Prečo sa kráľ Matej prisľúbil drevo rúbať?
- Čo mal kráľ Matej u chudobnej vdovy na raňajky?
- Prečo pán rozkázal dať kráľa Mateja na dereš?
- Koľko mu vyťali?
- Kto a čím ho po ceste nasýtil ?
- Ako kráľ potrestal pánov za zlé zaobchádzanie s chudobnými?

2. **Z prvého odstavca vypíš prídavné mená.**

.....

3. **Ku každému odstavcu napíš nadpis, aby vznikla osnova.**

.....

.....

.....

.....

.....

4. **Vypíš z obrázkov prvé písmená a dostane synonymum k slovu dereš.**

.....

5. **Tvor postupne zo slov vety o kráľovi Matejovi.**

prišiel → spal → nejedol → odišiel → zabával → vyťal → oral

poďakoval → zaobchádzal

.....
.....
.....
.....
.....
.....

O pravde

Bolo to za starodávnych čias, ešte keď Matej kráľ kraľoval. Vybral sa raz do blízkeho mesta, ako ide pravda. Ako cestoval na koni, postretol ho jeden žobrák. Ako sa mu klania, tak sa mu klania, i dal mu kráľ jeden dvadsiatnik. Ale on sa klaňal ďalej. Kráľ mu hovorí: „Dal som ti ....., čo ešte chceš?“ Žobrák mu povedal: „Vidím, že máš pekného koňa, aj cestu máš tu istú, prial by som si len, aby si ma vzal na koňa.“

Nuž teda Matej vyterigal ho na toho koňa: jeho dal na predok, sám si sadol dozadu. Keď došli do lesa, kráľ zliezol z koňa a hovorí: „No žobrák, zlez dolu!“ Ten mu odpovedá: „Čo by som zliezol dolu, kôň je dneska môj, ja z neho nezleziem!“ No ale v meste, keď sa začali vadiť, zbehli sa ľudia, stráže ich chytili a zaviedli na radnicu. Doviedli ich a povedali: „Nechajte koňa tu a príďte zajtra ráno!“ O malú chvíľku dohnali olejkára a jedného mäsiara, čo ťahali o vrece peňazí. Povedal im : „Nechajte peniaze tu a príďte zajtra ráno!“ O chvíľu dohnali sedliaka aj s jedným pánom, škriepili sa o jednu ženu. zasa im povedali: „Nechajte ženu tu a príďte zajtra ráno!“ Matej kráľ tu hútal, ako tu môžu súdiť, keď každému rovnako povedia. Ráno dostanovil sa on k tomu súdu. Najprv došiel na rad olejkár s mäsiarom, čo sa vadili o vrece peňazí. Olejkár povedal, že to sú jeho peniaze, a mäsiar tiež, že sú jeho. Olejkár dostal dvadsať palíc a mäsiar dostal vrece peňazí.

A teraz necháme tých, ako odsúdia kráľa. Pýtali sa ho, či by poznal svojho koňa medzi siedmimi koňmi. Vraj áno. Ale aj ten žobrák ho poznal. Žobrák dostal dvadsať palíc a kráľ dostal koňa. On povedal: „Ja som váš kráľ Matej, chcem teraz od vás zvedieť o tých rozsudkoch, ako môžete vedie, ktorého čo bolo_“ „Dobre,“ povedali, „ten, čo olej predáva, je celý zafúľaný od oleja. Dali sme peniaze do vody, ale tam sa neukazoval ani znak od jeho oleja, tak to neboli jeho peniaze, ale mäsiarove. Žene sme dali praslicu, či by mohla priasť, alebo nie. Na dedine každá žena vie priasť, ale ona nevedela. Dali sme jej atrament prelievať a tá ho tak preliala, že nevytieklo ani kvapky. Teda patrila tomu pánovi. Poznal žobrák koňa,

ale čo, keď žobráka kôň nepoznal.“ Na to im Matej povedal: „Dobre, tak musíte súdiť vždy!“ A odvtedy je príslovie: „Ej, keď sa žobrák na koňa dostane, ten si na ňom zarajtuje.“

1. **Chýbajúce slovo v texte dostaneš ak pod každý obrázok napíšeš správne písmeno. Pomôž si tabuľkou.**

N	M	U	Ž	L	A
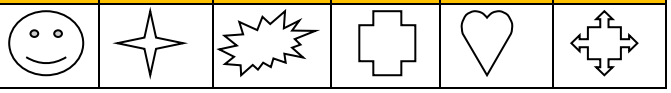					

2. **K postavám povesti priraď šípkou vhodné vety.**

olejkár a mäsiar

král’ Matej a žobrák

sedliak a pán

„No žobrák, zlez dolu!“

„Nechajte peniaze tu a príďte zajtra ráno!“

Žene sme dali praslicu, či by mohla priasť, alebo nie.

Škriepili sa o jednu ženu.

Olejkár dostal dvadsať palíc a mäsiar dostal vrece peňazí.

Olejkár povedal, že to sú jeho peniaze, a mäsiar tiež.

„Nechajte koňa tu a príďte zajtra ráno!“

„Nechajte ženu tu a príďte zajtra ráno!“

Žobrák dostal dvadsať palíc a král’ dostal koňa.

3. **Vysvetlí príslovie.**

„Ej, keď sa žobrák na koňa dostane, ten si na ňom zarajtuje.“.....

.....

4. **Ktoré slovo do radu nepatrí.**

kraľoval, panoval, poľoval, vládol, viedol

postrehol, zbadal, videl, pobádal, pohneval

mäsiar, žena, olejkár, kráľ Matej, žobrák

škriepi, vadil, vravel, hádal, kričal

myslel, hútal, rozmýšľal, hrkútal, dumal

5. **Napíš slová s opačným významom / antonymá/**

blízkeho ....., klamať .....,

zafúľaný....., pravda .....

6. **Z prvého odstavca textu vypíš všetky slovesá.**

.....

.....

7. **Napíš, čo sú povesti.**

.....

.....

8. **Priraď vlastností k jednotlivým osobám.**

šikovnosť	žobrák
lakomosť	Kráľ Matej
vypočítavosť	olejkár
prezieravosť	mäsiar
múdrosť	sedliak
závistlivosť	pán
klamanie	páni z radnice